

Сансызбай Бертайұлы

84(5Қаз=4Жам)

Б 47

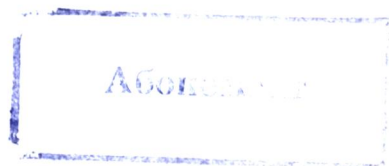
Адамзаттың, нар асылы,
асыл ана Құласан

84(5Қаз-4Жам)
0 47

Сансызбай Бертайұлы

*Адамзаттың нар асылы,
асыл ана Құласан*

Тараз қаласы, 2015 ж.

Аудандық
орталық кітапхана
N 28395

Тазабек ата Күләсан апа

*Аналық ақ жүрегінен айналасына жылу мен жарық
шашып жүрген абзал ананың көрер қуаныш, шаттығы
мол болса екен ...*

АСЫЛ ӘЖЕ КҮЛАСАН

Жаратушы пендесінің көрікті келбетіне емес, жүрегіне қарайтыны рас болса, алдымен аналар қауымы әкіретте жұмақты бетке алатыны сөзсіз. Себебі өз перзентіне ерекше мейірімін төккен қадірлі жан өзгеге де сол мейірімінің тең жартысын көрсете алар қасиетке ие.

Жақында мен осындай бір жан біткенге шуағын түсіріп жүретін қарт ананы жолықтырдым. Аты-жөні – Күласан ана Сұлтанбекқызы. Өмір атты ұлы өзеннің тоқсаныншы өткелінен өткен апа әлі сыр бермеген, жылы жүзінен зиялылық лебі есіп тұр. Ол ұл-қыздарының бойына бар өміріне өзек болып өрілер тәрбие берген екен, енді сол өскіндері айтулы азаматтар атанып, анасын жүрек төріне қондырып, есімін аялап отыр. Күласан ана екеуміз сол перзенттерінің бірі – қызы Перизаттың үйінде дастархан басында әңгімелестік. Дастархан басында жақсы әңгіме айтыңдар, құт қашпасын деп отырады екен апа.

Кұласан ана кеуміз ой толғауға кірістік. Маңдайдың ащы тері төгілген бел-белестер, асау асаулар тізбегі алыста, сонау төменде қалды. Бүгінде өз жерінің тұмасының суын ішіп, кәусар ауасымен демалып, ел-жұртымен сыйласып, бұйырған дәмін татып отырған абзал ана сыр сандығын ашып берді. Көңілінің небір көбеген сыры бар екен. Сөзінен санаға сабақ болатын ұлағатты мағына тауып жаттым. Әңгімесін мүмкіндігінше толық мазмұнда қағазға түсіріп алуға тырыстым. Кұласан ана айтқан сөздерден өткен ғасырдың дүбірі мен дүрсілі келгендей болды құлағыма. Аяулы жанның бойында сарқылмайтын қайнар, кенеусіз қазына барын көп өтпей-ақ ұғындым. Өз заманының мұң-шерін, қуанышы мен сүйінішін шежіре тілмен баяндаған апаның бұл әңгімесі жан әлеміме жарық түсіріп, сезімімді сілкіп оятқандай болды. Әңгімелерінен қуаттанып, көңілім өсіп, сарайым күмбірлеп, бойым мен ойым жаңғырды. Кей сәттерде қарттың жүзіне қарап, «Осы біз өсіп келе жатқан ұрпақбыз ба, әлде әркім өзінің бүгінгі тіршілігін ғана ойлап, өткенді еске алмай, келешекке көз салмай өшіп бара жатқан ұрпақпыз ба» деген катал сұрақ қабағымнан қоңыр көлеңкедей жүгіріп өтті. «Жақсы адамнан қол үзбе, шөлдегенде сусының қанар» деген жыраулардан қалған аталы сөз ойыма оралды.

Түтіні түзу шыққан берекелі отбасының бәйтерегі, мәуелі дарағы тұрды көз алдымда. Жасы тоқсанның екісіне келген, 12 бала тәрбиелеп өсірген, сол ұрпағының алдында қарызы мен парызын толық өтеген қарттың, тіл-аузымыз тасқа, көңілі хат, көкірегі сара көнекөздің мәнді де дәмді сөзін тыңдап отырып бейне уыздың дәмін алғандай ғажайып күйге енесің. Ұзақ жасауының сыры неде деген сауалға санаммен де, қиялыммен де жауап іздеп көрдім. Табиғатының өзі осылай сомдаған ба, жоқ кан мен сүйекке қатар сіңген тектілігі талайлы тағдырға бас идірмеді ме, әлде жібек жіппен есілген ботаның бұйдасындай үзілмей жалғасып келе жатқан ұрпақ жалғастығы ма апамызды бүгінгі күнге жеткізген. Бәрі де бар-ау шамасы.

Әңгіме үстінде бір ойды бір ой жетелеп кетіп отырды. «Байлықтың басы – бала, бәрінің құты – ана» деген салмақты сөз түсті есіме. «Баласы жақсы адамдар ешқашан қартаймайды» деп қайталаймын тағы. Өнегелі ұрпақ өсіріп, ортасында қадірлі болып жүрсең ғана, жылыңа жыл, күңіңе күн қосылады. Ұзақ өмірден де адам жалығады, егер де ол аурулы, азапты, қадірсіз болса. Ұрпағың тәуір өссе, солармен бірге қайта гүлдейсің, қайта шалқисың. Әркімге қона бермейтін көгершін жүрегіңе келіп ұялайды. Сол көгершінді Күласан ананың өз жеріндей жомарт жүрегіне ұялатқан ұрпағы болар

тегінде. Осындай ананың жанының нұрынан, жүрек жылуынан жаралған ұрпақ ұятты тірлікке бармаса керек-ті, жоқ-жітікті тұрмыс кешпесе керек-ті...

Сол күні көңілге түйгенім, Күласан ананың тағдыры – дастанға арқау боларлық өнегелі өмірбаян. Тұтас бір дәуірмен бірге жасасқан, кезінде туған жерге қызмет еткен абзал ананың өмірінен ғибрат табасың.

Тегінде адам баласының егделігінен хабар беріп, қартая бастау белгілерінің бірі ақша жүзіне әжім түсіп, қолаң шашына ақ кіре бастауы. Күласан анамыздың да жүзіне түскен айқыш-ұйқыш әжімдерінің жеке-жеке өз тарихы бар. Қыз бала болып балиғат жасына жетіп, бой түзей бастағанында қазақ даласына қасірет ретінде төнген ашаршылық бұлардың да алқымынан алған-ды. Бала болып байбалам салмай бүкіл халықтың басына түскен нәубетке қыз да болса қарсы тұра білген жан. «Қарағым, әуелі нанды сыйла. Содан кейін нанды өсірген жанды сыйла» деген қанатты сөздерді сол заман зобалаңын басынан өткергендердің көзі тірілері әлі күнге нақыл етуде. Бір кісі бір кісіге үрейлене қарап, түнемеге жейтін түйір нан таппай, түтін шыққан үйді төңіректеп, «аһ» ұрған аш халық арып-ашып, түрлі қиындықтарға төзе жүріп осы күнге жетті емес пе. Ащы өзегіне алданыш болар ақырғы астықтан бас

тартып, тоң жібiгенде тұқымды топыраққа сеуіп, алдағы күнге сеніммен, үмітпен қарауы ерлік емей немене. Орым кезінде түсімді ұраға жинап, талшық етер түйір дәнді масақтан айырған жүдеулі жұрттың жоқты бүтіндегеннен басқа не жазығы бар? Көшпенді елді күштеп, тақыр жерге отырықшы етіп топтастырған үкіметтің солақай саясаты қолдағы барды ортаға салу ұранымен қазақты тоз-тоз қылған жоқ па. Тоған салып, оман арық қазу, егіс алқабында қас қарайғанша бел жазбай бейнет етуге сол заманның жас-кәрісі түгелдей жұмылдырылып, тозақтан жұмақ жасады емес пе? Кешегі Ұлы Отан соғысы кезінде да тыл еңбеккерлерінің тынымсыз тірлігі Отан қорғау мақсатына арналып, ерлікке пара-пар тер төккен қайран ескінің көздері-ай. Арасында бала тәрбиелеп, ұрпақ өрбіткен ұлы аналар қауымы біз үшін қашан да ардақты. Толайым табысқа жеткізген бейнетін бұлдап «біздің арқамыз» деп міндетсініп, не болмаса биліктің есігін қаққан кездері әсте болған емес. Қайта маңайына үлгі болып, сыйы артқан абзал адамдар уақыт талабымен әдемі қартая білді. Бұл күнде тарихтан ғана оқып-біліп жүрген тауқыметті жылдардың табы апамыздың да өңіне түрлі таңба салған. Ол әр замандағы бейнет пен жан күйзелісінен түскен әжім.

Күласан ана 1919 жылы қазіргі Байзақ ауданына қарасты Дихан-1 ауылында дүниеге келді. Әкесі

Сұлтанбек пен анасы Дәнегүлдің тұңғышы. Бұл шаңырақта өзінен кейін тағы төрт перзент - Әбен, Әбсамат, Әбсейіт, Сейсекүл жарық өмір есігін ашты. Әке-шешесі еңбектің момынторылары еді. Әкесі Сұлтанбек алғаш артельде, кейіннен ұжымдасу кезінде колхозда мұрап, бригадир болып еңбек етті. Жүгері, кендір, бидай, мақта егіп, ризығын айырды. Қараша ауылдың қоңырқай тірлігі Күласан апаны да ерте есейтті. Еңсесін көтере алмай жатқан елдің еркесі болғаннан гөрі естияры болуды ойлаған ол інісі Әбенді ертіп, артельге біріккендерге қаршадайынан қолғабысын тигізді. Осылайша ол өмірдің ащысы мен тұщысын жастай тартты. Күласан анада құралпы балаларда балалық шақ деген болған жоқ. Олардың балғын шағы қазақ ауылдарында аласапыран оқиғалар өтіп жатқан зарлы заманға тұспа-тұс келді. Мықтылардың мал-мүлкін тартып алып, момақандарын жер аударып, қарсылық білдіргендерін атып-асып жатқан мезгілді. 1928 жылы орташаларға ауыз салып, Сұлтанбек әкесенің де 8 құлынды биесін алып қойды. Соның артынша елді «отырықты ету» науқаны бұрынғысынан да қаталдана түсіп, момын жұртты жанши бастады. Мұның аяғы ашаршылықтың заһарына ілікті.

Өмір дегенді қойсаңшы. Көзді ашып-жұмғанша құйындай ұйытқып, өңін мың-сан рет өзгертіп өте

береді. Неткен шапшаң, неткен жалт. Жалт етіп, заматта жоғалатын зымыран іспеттес. Өзендей сарқырап ағып барады. Күласан ана да сол сынаптай сырғыған уақыт, өткен өмірі жайлы ой қозғайды. Тоқтамастан өте шығыпты уақыт – тоқсан жыл бір жарық сәуледей. Ет пен сүйектен жаралған жұмыр басты пенденің тылсым тіршіліктегі күйбеңі қашан біткен. Бірін бітіріп, екіншісін еңсермей жатып, келесісі қыр астындағы қырмызы қызыл түлкідей қылаң бермес пе? Оқтай зулаған зымыран уақыттың шылауындағы қимас күндердің сағымға сіңіп, жылдардың жылжығанын сезінеді екенсің. Сезінесің де, кейде налысың, кейде өткен күндерге салауат айтасың.

Күласан ана өміріне мен де зерделей үңіліп көрдім. Балалық шағы азаннан қара кешке дейін мақта терумен, қызылша отаумен, бидайдың сары шөбін жұлумен, тарыны торғайдан қорғаумен өтіпті. Ел басына туған ауыр кезең кішкентай Күласан сияқты балаларға да тауқымет тартқызбай қоймады. Бүлдіршін қыз өз үйінде сырттан келіп тиген саясаттың сойылын, тағдыр теперішін көрмесе де, айналада болып жатқан сойқан оқиғаларға көкірек көзін салған. Тоз-тозы шыққан ақ жұмыртқа ауылдар, қара басты қаралай жұтып жібере жаздаған сұрқия кезең, сұмырай жылдар көлеңкеге сіңбей қойды-ау. Кесепаттар жұрттың жұлын-жүйкесін

жүнжіткен. Сіңіріне іліккен талай босқынды көзімен көрді. Ішерге тамақ таппай аштықтан баудай түсіп қырылғанда да тәубеден жаңылмаған жұртты, Алланың көрсеткен нығметіне қиналдым деу күпірлік екенін біліп, барға қанағат еткен ел жайсаңдарын да көзімен көріп өсті Күласан.

Өзімен тете інісі Әбен екеуі 1930 жылы мектеп табалдырығын аттады. Бар мал-мүлкі түгел тәркіленіп, өзі ескіліктің сарқыншағы ретінде қуғындалып кеткен бір бидің үйін жаңа үкімет кеңсе жасап, сол жайдан балаларға білім ұясын жабдықтап берген. Мектепте бар-жоғы екі мұғалім – Құттыбай және Дәнебай есімді кісілер оқушыларға дәріс береді. Күласан бірден екінші кластың, Әбен бірінші кластың партасына отырып, алғаш рет әліппеден латын әріптерін таныды. Екі ағайындыны мұғалім тәлімі тәнті етті. Күласан көп ұзамай-ақ білімнің мәнін ұғынды. Білімнің ел белін көтеретінін, баланың білімімен, тілімен сезім тербелетінін, қазақтың қаншалықты балажан халық екенін он бір жасар зейінді қыз сезбей қалмады. Ол осы күнге дейін балапан ғұмыр бейқам ұйықтасын, баланың бағы базарлы, ертеңі ажарлы болса, бабалардан тамыр тартқан өмір арқауы үзілмейді деп өскіндерге ізгілік шуағын, кісілік сәулесін төккен екі ағайды ұмытпай келеді. Абайдың «Көкіректе сәуле болмаса,

көңілде сенім болмайды» деген сөзін алғаш естіп, жүрек төріне мәңгілік қондырғаны да осы тұс.

Бірақ білімге талпынған балалардың талабын 1932 жылы шарықтау шегіне әбден жеткен ашаршылық деген аждаһар талқан етті. Білім құтханасы жабылып тынды. Жұт тауқыметін балалар ересектермен бірдей тартты. Талай жанды жылатып, талай отауды отап түскен бұл ауыртпалық сәл сейілгенде бұлар оқуын қайта жалғастырды.

Ауыл мектебінің толық курсын 1936 жылы бітірген Күласан келесі жылдың басында көршілес «Көкбастау» колхозын қоныс еткен Аққойлы еліне келін болып түсті. 1913 жылы туылған күйеуі Тазабек Жылысбекұлы өжет те өткір, жаны жайсаң жігіт болып жолықты. Естияр жігіт колхозда ферма меңгерушісі, бригадир, комсомол ұйымының хатшысы, ауылдық кеңес хатшысы қызметтерін атқарып, ерекше қарым-қабілетімен, адамгершілік асыл қасиеттерімен елге танылды. Аудандағы әрбір колхоздан бір-бір адамнан білімін жоғарылату үшін оқуға жіберетін кезде таңдау осы Тазабекке түскен. Үш колхоздан үш жігіт, арасында Тазабек бар, оқуға аттанғанда 1940 жыл екінші жартысына ауып қалған.

Күласан қалды үйде екі жастағы Сәтібегі мен жаңа туған Әлібегін құшақтап. Сағыныш келді азабын арқалатып. Әсіресе анасы жиі есіне түсетін.

Жарық дүниеге бес сәби әкеліп, бірақ қуанышы мен қызығын көріп үлгермей, бақи шамын жағуға небәрі 30 жасында аттанған анасы Дәнегүлдің абзал дидары көз алдына аяулы қалпында келетін. Одан кейін ауылда, Дихандағы төркінінде қалған әжесі Есенқызды көп ойлайтын болған. Үлкен ұлы Сұлтанбекті, оның бауырлары Мұсанбек, Наурызбек, Қатша, Айымпатша, Шайділданы, Күласанның бауырларын түгел құшағына алып, Алла берген перзенттерді алақанда аялап, әрқайсысын жалғызындай мәпелеген Есенқыздай асыл ана бар ма екен бұл жарық жалғанда. Жаны иненің ұшында жүріп, бір үйлі жанды жылдар бойы сүйреген Есенқыз сынды әз әжелер барда алтын шаңырақтың іргесі ірімейді, берекесі божырап кетпейді екен-ау. Ышқына соққан тағдыр дауылына қасқайып тұрып қайрат қылғандар ешқашан құламайтынын, тамырсыздар тіккен тал отау алғашқы тағдыр желінен ұшып түсетінін айтқан да сол ақ әжесі еді ғой бұл ұзатылып бара жатқанда. Қайғының өзінен бақыт жасайтын қайран әже.

Бұл бірақ алдағы сарытап сағыныштың басы еді. Тазабектің Шымкент қаласындағы ауыл шаруашылығы техникумының есепшілік курсындағы оқуын батыстан соққан қара құйын – Ұлы Отан соғысы үзді. 1941 жылы 5 тамызда ол әскер қатарына алынды. Сұлтанбек жасы асып

кеткендіктен ауылда қалып, үш бірдей інісі – Наурызбек пен Шайділда майданға аттанса, Мұсанбек еңбек армиясы қатарына ілікті.

Соғыстың суық ызғарын майдангерлер ғана емес, елде қалғандар да жанымен сезінді. Шағын ауыл Көкбастаудың өзінен атан жілікті 31 жігіт Отан қорғауға аттанды. Қанын ішіне тартып, іс-тірлігінен береке кеткен, дегбірі қашқан халық қай жерде де. Қара бұлт төбеден төніп келе жатқаны мақау түсінетіндей айқын байқалды. Осынау жойқын заман, мекер мезгіл, қырын келген қырғын кімді жылатпады, кімнің жанын жапырақтай қалтыратпады. Соғыс деген сөздің өзі ауыл адамдарының жүрегін сыздатып, жанын күйзелтті, өміріне ызғар әкелді. Соғыс деген сұрапылдың атын атап, түсін түстеген жұрттың жүрегіне салмақ түсті.

Қанқасап қырғынның қасіреті кімнің шаңырағын айналып өтпеген. Күласанның әкесі Сұлтанбектің інісі Наурызбек соғысқа кеткен күннен бір ай уақыт өткенде Отан қорғау кезінде ерлікпен қаза тапты деген қайғылы кара қағаз келген қабырғаның көк етін сөгіп. Диханда Есенқыз әже мен кішкентай Нұртасын құшақтап аңыраған жұбайы, Көкбастауда Күласан ана қалды ағасын жоқтап. Болған іске бірақ олар болаттай берік болып, қалғандарының амандығын Жаратқаннан шындап тіледі.

Күласан ана күрсінулі күндерді бастан кешірді. Ана тілегі күннің құдіретті сәулесі, берекенің байланар темірқазығы деп отыратын Есенқыз әжесінің сөздерін дәтке қуат етіп, бекем болуға бел буды. Дүние тамұқтың отына оранып, күйеуі мен бауырлары ерсілі-қарсылы қайшыласқан оқ ортасында жүргенде мерт болып, туған жердің бір кетпен топырағы бұйырмай кетер ме екен, тірі қайтса екен деп сәт сайын тіледі.

Бұл кезде колхоз жұмысының бар ауыртпалығы қарттардың, әйелдер мен балалардың мойнына түскен. Соғыстағы жауынгерлер үшін аузындағысын жырып беріп, егінді кетпен-күрекпен салып, піскен кезде қол орақпен орған қыз-келіншектердің үлесіне тиген қиыншылық сөзбен жеткізгісіз еді. Ол кездегі жұмыстың қияметін айтпаңыз. Майданда – ерлер, ауылда солардың өмір арбасына бірге жегілген жұбайлары жанқиярлық көрсетті. Оншақты қария, 30-40 әйел, бір топ бала-шағамен бірге Күласан да алғашқы сәттен берекелі еңбекке ден қойған. Ер-азаматтарымыз ұрыс даласында жүргенде ел тоқ болуы үшін жер жетімсіремеу керек, оны жетімсіретпейтін шаруа ғана, ал нағыз шаруа көктен түспейді, ол мына ауылдағы біздер деп абысындары мен құрбыларын қанаттандырып жүретін де осы Күласан ана еді.

Көкбастаулықтар соғыс жылдарында негізінен бидай мен қант қызылшасын өсірді. Азаматтар түгел майданға аттанып, колхоздағы шаруаның кенеуі кете бастаған. Сол шаруаны түзету үшін қиыннан тайсалмайтын төзім керек екенін ауылда қалғандар алғашқы сәттен-ақ ұққан. Қыруар шаруаның қыл шылбырын есіп, қарбалас тірліктің тиянағын келтіргенде ғана соғысқа кеткен азаматтары алдындағы, өсіріп жатқан ұрпағы алдындағы қасиетті борышын өтей алатынын сезінген келіншектер қиынға да, құйынға да шыдас береміз деп серттесіп, мықтылап бел буып, жұмысқа кіріскен. Таңертеңгі алакеуімнен түн қараңғылығы қоюланғанға дейінгі сырттағы тынымсыз бейнет, үйге келсе отын-су, балалардың тамағы, кір-қоңы. Түнде екі-үш сағатқа көз ілерде сонау қиырдағы соғыс сойқаны, отқа оранып ойбай салған орыс орманы, басқыншылармен арпалысып жүрген бауырлары, жан-жары келеді көз алдына елес болып. Бауырлары — қаны бір, жаны бөлек қимастары, күйеуі — жүрегі қалаған өмірсерігі. Оларға көкірек айырған сағынышы бар. Адам жанын азапқа салған бұл тағдырға не дерсің деген ой тағы бір ойды жетелеп келеді. Тағдыр желі ала құйын. Қай қырыңнан ұйытқығанын байқамай қаласың. Ол да басқа жұрт сияқты ию-қию, құйынды да дүрмекті, тынымсыз күндерді басынан

кешірді. Бұл да бір жаратқанның сынағы, шындалу мектебі шығар. Ерте есейіп, төңірекке жіті қарағаны да, бой салып пейнеттенгені де тағдыр талайы жазып берген пешенеден сірә.

1942 жылы колхоздың шаруа жағдайы қиындай түсті. Жаңадан әкелініп жатқан ШТЗ, ХТЗ тракторларының руліне отыратын адам табылсашы. Аудан басқармасы тракторшылыққа әйелдер арасынан маман дайындау керек деген шешімді амалдың жоқтығынан қабылдады. Көкбастаудан да 5 әйелді трактор айдауға үйрету көзделіпті. Тракторшылар курсына оқуға таңдау түскен қыз-келіншектердің арасында Күласан да бар болатын. Колхоз басқармасының ұсынысын ойланбастан қабылдаған ол оқу курсына өжеттікпен, ынта-ықыласымен барды. Темір техниканың былайғы жұртқа беймәлім қыр-сырын екі-үш айда біліп, жүргізуді еш қиындықсыз меңгеріп алған Күласан көктемгі жер жырту науқанында 49-шы нөмірлі ШТЗ-ның руліне отырған. МТС бастығы Кәдіров Жолтай деген кісі айналасына сыйлы, жанашыр, темірден түйін түйген нағыз шебердің өзі еді, тракторшы әйелдерден көмегін аямады. Қиналғанға қол ұшын беріп, еңбекті елеп, дәл бағасын беріп отыратын.

Тракторшылық жұмыс екі жылға созылды. Ел игілігі жолында төккен маңдай тері абырой әперді.

Көпшілік те көрінгенді елей бермесе керек. Көкірегінде алау тұтанып, от боп еліне қызулы еңбек сіңіргендер құрметке бөленеді екен. Күласанның соғыс басталғалы бергі үш жылда көкейге түйгені осы. Ауылдастарының тракторшы келіншектің қажырлы еңбегіне деген ыстық ықыласы оның абыройын алғаш рет асқақтатқан. Табысқа токмейілсімеді, атақ-даңққа алданбады ол бірақ. 44-тің көктемінде колхоз қажеттілігіне байланысты Күласан комбайн жөндеу ісіне араласты. Егін орағы кезінде сол комбайнға өзі отырды. Ол кезде комбайнды трактор сүйретіп жүріп егін орғызатын. Тұрсынқұл есімді келіншек жүргізетін ХТЗ-мен комбайнын сүйрете жүріп, мол астық жинап алғаны колхоз шежіресінде де алтын әріппен жазылған, шуағы шүлен сол бір сәруәр сәт Күласан апаның бүгін де дәл кешегідей есінде.

Оның 1944 жылдан есінде жаңғырып, санасына таңбаланып қалған тағы бір оқиға бар. Ол – күйеуі Тазабектің соғыстан елге оралуы. Қос балдаққа сүйеніп келген ерін тірі көргенде қуаныштан көзінен жас тамған. Бар ауыртпалық, шеменнің шеңгеліндей азап-қайғы әп-сәтте ұмытылғандай. Қаншама қара қағаз қалың қауымды қара жамылдырып, жан жүрегін жылатқан еді, енді сол қасіреттің орны тола бастағандай.

Тазабек келгелі үйге мереке кіргендей. Бірақ үйде қабырға күзетіп отыратын кез бе, майдангер де бірден қарбалас тірлікке араласты. Басқарма оны егістік бригадирі етіп тағайындады. Астына ат берді. Ат үстінде екі балдақты екі тақымына қыстырып, ертелі-кеш егіндік басында жүргені. Орайы келгенде соғыста бастан кешкендерін әңгімелеп беретіні бар. Майдангер тартқан сырдан қанқасап қырғынның адам жанын қаритын суық ызғары келетіндей. Соғыс суреттері көз алдыңнан ақырғы сапарына асыққан керуен-көштей тізбектеліп өтіп жатады.

Аспанды қара түнек торлап, күн ұясына жылап барып батқан күндер мен түндер қасіретімен қоса, мындаған кеңес жауынгерлері үшін ерлік жолын ашып берді. Бұл қаһармандық мүмкін еместі мүмкін қылды. Жер бетіндегі тыныштық пен берекенің тек бейбіт күнде ғана баянды болатынын қанқұйлы соғыс өртінде жүргендер де, тылда еңбек майданының көрігін қыздырған қатардағы қарапайым еңбек адамдары да шындап ұғынды. Басынды көтерсең жұлып түсердей ерсілі-қарсылы қайшыласқан оқтан қорықпай, намысын найза, қажырын қылыш еткен ерлер жойқынның ащы зарпын талай татты-ау. Арасында Тазабектей еркін елдің ерлері қаншама.

Тағы бір көріксіз көрініс. Гитлершілер оқтын-оқтын шабуыл жасап, кеңестіктер бекінген тұсты

басып алып, алға жылжығысы келеді-ақ. Бірақ шепті бұза алмай, маңдайы тасқа тигендей кейін серпіледі. Жаналғыш фашистер адам айтқысыз қарсылық көріп, тауаны қайтқанына қарамай, өршелене түседі. Қарсыласын еңсере алмаған соң бомба теңдеген ұшақтарын күзғындай қаптатады. Бомба деген пәле өкіріп түскен жерін шайқап, күлін көкке ұшырардай жан сауғалатады. Осындай сұрапылдың қақ ортасында Тазабек Жылысбекұлы сынды жайсаң жігіттер жүрді. Отаншылдық рухы ерекше ол қарулас жолдастарымен қасиетті жерімізге жаудың табанын тигізбейміз деп серттесті. Шығынға ұшырағанына қарамады. Бұршақтай жауған жау оғы талай кәрі-жастың өмірін қиды. Қаншама боздақ бір түйір қорғасыннан мерт болып, майданнан оралмады. Қаншама үйдің шаңырағы ортасына түсіп, талай әке-шешенің ақ тілеуі ақталмай, үміті өшті. Қар басып, мұз жастанып жүрген кездегі бар ой-мақсат тажалды шыққан ұясында талқандап, жазықсыз жұртқа араша болу, кейінгі ұрпақтың алаңсыз өмір сүруіне жол ашу еді. Жауынгерлер қан кешіп, қасірет тартып жүріп бұл мақсатты орындады. Сол сұрапылдан оралған Тазабектің тілегі тақсірет тарту бізбен бірге кетіп, жеңістің шаттығын бейбіт күннің ұл-қыздары көрсін дегенге саяды.

Әскер қатарына 1941 жылдың 5 тамызында алынған Тазабек алдымен Семейдегі әскери кадрлар дайындайтын бірнеше айлық курстан өтті. Даярлық курсынан соң әскерилерді салған поезд батысқа емес, Қиыр Шығысқа қарай бет түзеді. Күншығыстағы Хабаровск, Амурдағы Комсомольск, Камчаткадағы Петропавловск қалаларында әскери міндетін өтеп, тек 1943 жылдың басында ғана фашист басқыншыларына қарсы ұрысқа кірді. Бұл қарсылас екі жақтың бір-біріне беріспей, итжығысқа түсіп жатқан кезі болатын. Курск иінінде өмір мен өлім беттескен ұрыстарға қатысты. Арада алты ай өткенде тынымсыз ұрыс қимылдарының бірінде бұлар қоршауда қалған. Бұдан бұрын талай шайқаста қарсы жақтың жаңбырдай жауған оғының астынан, құдайдың қанаты қаққан болар, аман қалып қияметтің қылкөпірінен өткендей арып-ашып бекінісіне жетіп, талай фашистің көзін жойған еді, енді міне қоршауда қауқарсыз қалып қойды. Алма ағашын паналап, бітік өскен қарабидайдың арасына тығылып, біраз жан сауғалағанымен, қасындағылар түгел дерлік қырылып, жалғыз ақтөбелік қандас жігіт тірі қалған еді, түбінен түскен снаряд қазақ жігітін жалмап тынды. Жарықшағы Тазабектің екі аяғына бірдей тиіп, жер бауырлатты, тіпті қимылсыз қалды. Өңшең өліктің арасымен өткен фашистер қансыраған қазақ солдатын байқамады.

Артынша кеңес әскерлері де келіп жеткен. Бірақ талай солдат жаны қиналып жатқан тірі жауынгерді көрмей өтті. Көзін бір ашқанда өзімен бір батальонда болған Соловьевтің өтіп бара жатқанын көрді. Ол да бұған назар аударып, тірі екенін білген соң, жалма-жан жанына жетіп келіп, басын сүйеді. Әйтсе де танымады. Танитындай түрі де жоқ болатын. Осы сәтте Тазабек немістер көріп қоймасын деп жерге көміп тастаған комсомолдық билетін қайта қазып алып, Соловьевке ұсына бере талықсып кетті. Соловьев қарулас досын сонда ғана барып таныды.

Тазабектің соғыс сапары осылай аяқталды. Солтүстік Кавказдағы Кисловодск қаласында ұзақ емделіп, дертіне шипа тапты. Ауасы жұпар, суы тұнық бұл қаланың бергені сол, екі аяғынан майдандағы ұрыс қимылдарына жарамаса да, кеудесі бүтін, сарайы ашық атан жілікті азамат туған жеріне аман жетті. Туған жер топырағының киесі болар, арада екі-үш жыл өткенде ол екі аяғын тең басып кетті. Басқыншы жаумен арпалыс кезінде жасаған ерлігі үшін II дәрежелі «Ұлы Отан соғысы» ордені мен «Маршал Жуков» медалін кеудесіне тағып қайтқан, соғыстан кейінгі жылдары бейбіт еңбектің берекесін келтіріп, адамгершілік асыл қасиеттерімен де халық қадірлісі атанған Тазабек

Жылысбекұлының өнегелі өмірін ұрпақтары мәңгілік мақтан етуі тиіс.

Азаматтың басына қиыншылық түссе қосыла қиналып, қолдан келгенше арқасүйері болатын, ол қуанса қосыла қуанып, мәз-мейрам болатын жалғыз серігі – жан жары. Жары дәл сондай болмаса, небір асыл азаматтың алтын басының құны қарабақырдай болмай қалады. Жаны таза, табиғи ақылды, жан-жағына шуағын төгетін, өзін от басы, ошақ қасынан биік ұстайтын, намысшыл, азаматтық деңгейде ойлай алатын Күласан ананың бойындағы бұл қасиеттер ер-азаматы соғыстан жараланып келгенде қатты байқалды. Ол өмір бойы күйеуі сүрінгенде – сүйеуші, қиналғанда – қамқоршы, ауырғанда – күтуші, әйтеуір жанына сая бола білді. Қанша теперіш көрсе де, тек жақсылыққа ғана пейілін берген қамқор ана, адал жары шаңырағына шаттық байланғанын, отауының көсегесі көгергенін қалады. Сол игіліктің жолында бар ақыл-парасатын, қажыр-қайратын төседі.

Жарасты жұптың бір-біріне құрметі, ерлі-зайыптылардың кереметтей сыйластығы, ауызбірлігі, бір-бірін іштей ұғыса білетін қасиеттері олардың әрқашан шоқтығы биік жандар екенін аңғартып тұрды. Отанасы Күласан – отау тағдыры, отағасы Тазабек - өмір айдынында мұзжарғыш кеме бейнесінде болды. Бесіктен есікке дейінгі ұрпақ

тәрбиесін әу бастан екеулеп қолға алды. Өйткені мәңгілік – ұрпақта. Адамзат жер бетіндегі бақытты өмірдің басқалай жалғасын тапқан емес. Балалы үйге дәулет ұя салады. Балалы үйді жақсылықтың өзі жағалап жүреді. Екеуінің ойлағаны осы. Әр бала әке мен шешенің мейірінде, отбасылық сыйластық аясында өскені ләзім. Ондай бала шаңырақ шайқалуынан, жан күйзелісінен аулақ өседі. Ондай бала өте бауырмал, қоғамшыл әрі еркін өседі. Олар осыны ойлады. Қосқан тілегі сол – ұрпақтарының жүрегі бір-біріне деген сүйіспеншіліктен алаулап тұрса деді. Осындай көркем ойды мұрат тұтқан олар өмірдің қиындығы мен қазымырлығынан мұқалмады.

Күласан ана 1945 жылдан бастап трактор, комбайнды қойып, зейнет демалысына шыққан 1970 жылға дейін қант қызылшасы алқабында звено жетекшісі болып жұмыс істеді. Жыл сайын күтіп-баптаған тәтті түбірдің әр гектарынан орта есеппен 400 центнердің төңірегінде өнім алып, озаттар қатарынан көрінді. Еңбек деген қашанда адам мерейін өсірген ғой. Ұзақ жылдар бойы егістік бригадирі, арасында екі-үш жыл колхоз басқарып, ел белін көтеріскен жолдасы Тазабек екеуі қалың қауымның құрметіне бөленді, ауылдастардың алғысын арқалады. Мемлекеттің марапаттарын иеленді. Ынтымағы жарасқан жұп осылайша ғұмыр

бақытын еңбектен тапты. Берекелі ісіне қарай оларды абыройдың өзі іздеп келді. Аштықты да, тоқтықты да біркісідей көрген олар қашанда желге де, шөлге де шыдас берердей бойларын тік ұстап, әйтеуір хақ жолынан аттамай ғұмыр кешті.

Алайда олардың шын бақыты – бауырынан өрбіген балалары. «Ақылды әйелдің ішінде алтын бесікті ұл жатады» деп атам қазақ бекер айтпаса керек. Күласан ана 13 құрсақ көтеріп, бір қызын жер бауырына берсе, қалған он екісі, Аллаға мың шүкір, өз бауырында қалды.

1938 жылы дүниеге келген тұңғышы Сәтібектің атын апасының баласы деп, «Бұзық» атаған. Сәтібек (марқұм) жұбайы Алтыншаш екеуі жеті бала сүйді. Қазір Алтыншаш жұбайы ұл-қызының, олардан тараған ұрпақтың қызығын көріп, зейнет демалысында отыр.

Екінші ұлы – 1940 жылы туылған ұлы Әлібек (марқұм) зайыбы Закира екеуі жеті баланы тәрбиелеп өсірді. Бүгінгі күні зайыбы Закира ұл-қыздарынан тараған ұрпағының тілеуін тілеп отырған жайы бар.

Жамбыл есімді жігітпен отау құрған үлкен қызы Зинат бес баласын азамат атандырып, бүгінде о дүниелік болған жұбайының шаңырағының берекесін келтірген.

Зинаттан кейін 1947 жылы өмір есігін ашқан ұлы Ақылбек. Ол жары Сарамен төрт баласынан өрбіген ұрпақтарымен бірге бақытты ғұмыр кешуде.

1949 жылы туылған Злиха есімді қызды кішкентай кезінде жер қойнына тапсырған.

Одан кейінгі Перизат есімді қызы 1951 жылы дүниеге келді. Ол жолдасы Бозымбек (марқұм) екеуі бес бала сүйді. Бүгінде әке орнын толтырып, шаңыраққа шырай берген ұрпақтарымен бірге зейнет демалысында.

1953 жылы туылған келесі қыз Әлия жолдасы Шарханмен үш баланы қанаттандырды. Ұлын- ұяға, қызын - қияға қондырған Әлияның да өз алдына ел үшін еткен еңбегі еленіп, еңбек жолында грамотамалармен, ҚР ауыл шаруашылығы және қайта өңдеу ұйымдары қызметкерлері кәсіподақтар одағы заңды тұлғалар бірлестігінің Орталық комитетінің салалық наградасы (2011 жылғы 1 наурыз №6 п.5 Президиум қаулысымен) II дәрежелі «Еңбек даңқы» белгісімен марапатталды.

Сегізінші перзенті – 1955 жылы дүниеге келген Марат зайыбы Ханзада екеуі екі қызын үкілеп өсіріп, немерелері қуанышқа шаттыққа бөлеп отыр.

Жарық дүние есігін 1958 жылы ашқан Әсия жолдасы Ахметбекпен бірге бар бақытын бір перзентімен байланыстырған. Қазіргі таңда ұлы

Ернаттың ұл-қыздарының қызығына тоймай шаттанған жайлары бар.

1960 жылы туылған Нұрболат Ауған соғысы ардагері. Ол «Служил в Афганистане» белгісімен, «От благодарного Афганистана» медалімен, «Вывод войск из Афганистана» 10,15, 20 жылдық мерейтойлық медальдарімен марапатталды. Жастайынан жүрек қосқан жұбайы Күлзахира екеуі бес тұлымдысын тәрбиелеп, азамат атандырып отыр.

Куласан анамыз қара шаңырақта өмірінің соңына дейін ұлы Нұрболаттың қолында болды. Келіні Күлзахира болса анамызды өз анасындай күтті.

Балғын шағынан білімге құштар қызы Ақмарал, қазір Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінде қызметте. Ол 1987 жылы Жамбыл жеңіл және тамақ өнеркәсібі институтын бітіріп, осы жылдан бастап 25 жылдан астам уақытта мемлекеттік қызмет саласында жүр. Ата – анасының берген тәрбиесінің арқасында, еңбекқорлық қасиеттерінің дарығанынан болар, нәтижелі де абыройлы ісі осы уақыт аралығында мақтау грамоталарымен, Астананың 20 жылдығына арналған «Мерейтойлық» медалімен, мемлекеттік және қоғамдық қызметте сіңірген еңбегі, елдің әлеуметтік - экономикалық және мәдени дамуына, халықтар арасындағы достықпен ынтымақ-тастықты

нығайтуға қосқан елеулі үлесі үшін ҚР Президентінің Жарлығымен (2014 жылғы 5 желтоқсандағы № 974) «Ерен еңбегі үшін» медалімен марапатталды.

Қыздың кенжесі Дина өмірсерігі Айдынбек екеуі төрт перзентіне үміт артуда. Қыздары республикамыздағы ақпарат құралдарында қызмет атқарып ата-анасының үмітін ақтауда.

Ата-анасының кенжесі 1966 жылы дүниеге келді. Баланың кенжесі болғаннан кейін еркелетіп есімін Кенжеғали атады. Сол кенже ұлы жұбайы Жанармен ұл-қызын мәпелеп, өз алдына бір шаңырақ болып отыр.

Көп балалы ана ретінде бағаланып Кеңес дәуірінде, 1963 жылы Батыр аналарға арналған алтын медалімен, 2005 жылы тәуелсіз еліміздің «Алтын алқа» алқасымен, және де «1941-1945 жж. Ұлы Отан соғысындағы Жеңіске 60 жыл» мерекелік медалімен марапатталған.

Қазақта перзенттерін, немере-шөберелерін санамайтын ырым бар. Бүгінде үлкен отбасының, тұтас бір ауылдың алтын діңгегі болып отырған Күласан ана жақсы тәрбиенің тағылымы өміршең болатынын жастайынан ұғып, ұл-қыздарын саналы етіп тәрбиеледі. Әрбірі өз қалауларына қарай жоғары білім алды. Ұрпақтарының ешқайсысы ана бетіне жел боп тимеді, ата-анасын ұялтпады.

Балалары мен немере, шөберелерінің барлығы шетінен еңбексүйгіш, өнерлі, ақылды, кішіпейіл болып өсті. Қарт ана осыған шүкір дейді. 12 ұл-қыз өсіріп, олардан 40-тан аса немере, 60-тан аса шөбере, 5 шөпшек сүйген Күласан ана бүгінде жапырақ жайған бәйтерекке, дауасы мол дарак ағашқа ұқсайды. Жылысбай әулеті, бүкіл ауыл тоқсанның шоқтығына қол созып, жалынан ұстаған Күласан анамен ажарлы болса керек. Анамыз қазір кешегі кеңестік кезеңге салауат, бүгінгі тәуелсіз өмірге аманат айтып бекзат болмысымен әдемі қартайып отыр ортамызда. Жүзі солғын тартқанымен жан сарайы жап-жарық. Сарғайған сағым жылдардың сайрап жатқан іздері туралы ризалықпен көсіле баяндайды. Анамыз барда өткен өмірдің ізі суымайтынына көзіміз жетіп, көңіліміз сенгендей.

Өзінің жүріп өткен ғұмыр-соқпағына бұрыла қарап тіршілік тағдырына шүкіршілік етіп отырған ана қаншама баланы қырандай баулып, ұядан қанатын қатайтып ұшырды. Қанша бақытты өмір кешті десек те, бәрібір ұзақ өмір сүрген адамның көңілі жетімсірейтіні заңдылық. Қаншама жақындары бақилыққа аттанды. Солар жиі есіне түседі. Бірмезгіл қауқылдасып, өткені мен кеткенін әңгіме етер қатарынан айырылып, замандастарын жоғалтқан көңілі кейде алабұртады. Иә, өмірдің

әрбір күні той емес. О дүниеге кеткендерді сағына еске алып, рухымен сырласқандай күй кешеді. Алла қосқан қосағы Тазабек 1998 жылы 85 жасында өмірден өтті. Екінші інісі Әбсамат соғыста ерлікпен мерт болып, Украина жерінде Оңтүстік Бирюсаның маңындағы бауырластар зиратында мәңгілік мекенін тапқан. Одан кейінгі інісі, 1927 жылы туылған Әбсейіт небәрі жеті жасында қайтыс болған. 1930 жылы дүниеге келген Сейсекүл есімді сіндісі Шолпанбеков Сейсен деген азаматпен тұрмыс құрып, 6 бала сүйді, бәрін үйлі-баранды етіп, 2009 жылы дүние салды. Ал тете інісі Әбен аға жайлы естелік өз алдына бір бөлек. Әбен інісі өмірсерігі Тұрғанкүлмен ұзақ жылдар тату-тәтті, жарасты тұрмыс кешті. Бауырынан бес баланы өрбітіп, аяқтандырды. 2011 жылы 90 жасқа қараған шағында Әбен інісі дүние салды.

...Қазір Көкбастау төңірегінде Күласан анадан жасы үлкен немесе қарт анамен жасы шамалас адам қалмады. Үлкендерді айтпағанның өзінде иықтасып, қанаттасып өмір кешкен замандастарының барлығы бақи дүниеде. Бәрін де ризашылықпен еске алады, сағынады. Ал өзін балғын шағында мәпелеген, ғұмыр-тіршілікте шапағаты тиген жақындарын ойлағанда кейде көкірегін ауыр деп қақыратып, дімкәс күрсінеді. Анасы өлгенде өз балаларымен бірге немерелерін де аялы алақанына салып,

әлдилеген әжесі Есенқыз 1964 жылы 96 жасында қайтыс болды. Сұлтанбек әкесінің інілері Наурызбек пен Шайділда соғыстан қайтпады. Наурызбектен қалған жалғыз ұл Нұртас Есенқыз әженің шаңырағында қалды. Немере інісі Нұртас жұбайы Раямен бір бала сүйді. 2014 жылы Нұртас дүние салды.

Енелері де ойына жиі оралады. Күн жағына көлеңке, жел жағына пана болған қос енесінің жақсылығын көп көрген еді. Әсіресе күйеуі Тазабек майданға кетіп, екі баламен, екі қайынсіңлімен ауылда қалғанда сол ақжаулықтылар жүрегіне жылуды аямай-ақ берген. Үлкен енесі Тәлімқыз 1946 жылы, кіші енесі Күлсін 1954 жылы 56 жасында дүниеден өтті. Олардан қалған із сол – еңбекқорлық және мейірімділік.

Қос енеден тәлім алған Күласан ана үлкен аналарға деген сүйіспеншілік сезімге шаң отырғызбады – адал еңбек етті, аналық мейірімін ұрпағына сыйлады. Ауылдастарының, ағайындарының ыстық ықыласына, ілтипаты мен құрметіне бөленді. Ұл-қыздары жылына жыл, күніне күн қосып, ардақты анасын асқарға шығарды. Мемлекет тарапынан да сыбағасыз қалған жоқ. Кеңестік дәуірде өңіріне қадаған «1941-1945 жылдары Ұлы Отан соғысындағы қажырлы еңбегі үшін», «Ерен еңбегі үшін», «Еңбек ардагері»

медальдары, Қазақ КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының Құрмет грамотасы, «Батыр ана» белгісі, тәуелсіздік жылдарында берілген «Ұлы Отан соғысындағы Жеңіске 60 жыл» мерейтойлық медалі мен «Алтын алқа» алқасы, басқа да мемлекеттік наградалары – алтын әжемізге көрсетілген құрметтің бедерлі белгісі. Өмір бойы халықтың қарғысын алмай, алғысын алған ананың ғибратты ғұмырнамасы – таусылмайтын дастан.

«Ұлы өзендер сарқылмайды, ұлы таулар аласармайды, ананың ұлылығы ұмытылмайды» деген сөздер Күласан анамызға арнап айтылғандай. Ол қазір де ұрпағының паналайтын орманы мен қорғаны. «Жақсы қартайса – қазына» деген. Дәулеттен гөрі қадір мен құрметті кастер тұтқан анамыз тоқсаннан асып барады. Шүкір, әлі тың, көкірегі ояу, санасы сергек. Болмысы баяғыша бөлек, ұжданы берік, мейірімі көзінен көрініп, ақылы сөзінен сезіліп тұр. Берекелі тұрмысы, ақ жайылған дастарханы бар. Ұлы Болат пен келіні Күлзахирамен бірге тұрады, сол өзінің бұрынғы Көкбастауында. Бұл үйдегі көзқуанышы – Айдар, Асқар, Абзал, Абай, Абылайхан есімді немерелері мен кішкентай шөбересі Жансая, Бекарыс. Бүлдіршін кезінен асау толқынына зер жалатып өскен Талас өзенінің бір жағасы төркіні, бір жағасы барған жері, асыл ананы ыстық құшағына алған.

Ауылына кіргенде жерұйыққа тап болғандай күй кешетіні де сондықтан.

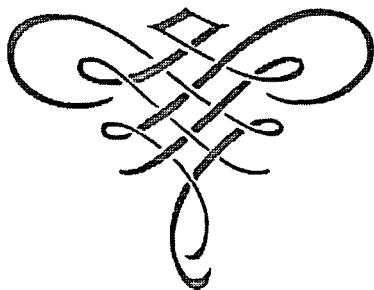
...Күласан әже екеуміз ұзақ отырып әңгімелестік.

- Қазір өзгеше кезенді бастан кешіп жатырмыз. Әркім өз бетімен өсірген сақалды күзер, өз бетімен қисайтқан уықты түзер кез келді, қарағым. Осы күнге жеткеніме қуанамын. Қатарларымның көбі тәуелсіздік деген тәтті ұғымның дәмін тата алмай кетті. Атам заманнан халқымыз өз жерімізге өзіміз ие болып, еліміздің тұтқасын өзімізден туған ұлдар ұстаса екен деген ниетті мұрат тұтып келген еді. Сол мұрат әркез елдік намыстың ең биік өлшемі болды. Бүгінгі болмысымыздың шын парқын, ертеңіміздің шынайы қадір-қасиетін біліңдер. Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін ең алдымен азаттық пен білім керектігін дуалы ауыздар біліп айтқан. Адамнан кейінгі ең қымбаты ақыл-ой мен ар-ождан екенін ұмытпандар. Ал атақ-абырой адамгершілік пен азаматтық парызды тең тұтынған тектінің еңбегі арқылы келмек. Төңірекке ізгіліктің нұрын шашындар, азаматтық тұлғаны әрқашанда биік ұстандар, арзаннан олжа іздемендер, айналайындар, - деді Күласан ана қоштасарда.

Жаратқан ием өмір жасын ұзартсын дедім іштей өмірдің сары күзінде отырған ақ жаулықты әженің әжім торлаған жүзіне қарап. Ол көзден кетсе

ортамыз ойсырап, жетімсіреп қаламыз-ау. Осыны ойлап жүйке-жүйем босағандай. Кеудесін кара еңбегі күмбірлетіп, тек жақсыға ғана пейіл берген жылы жүректі жанның саулығын Талас суының арғы беті мен бергі беті түгелімен тілеп отырған жайы менің де жанымды жұбатты...

Автор

АСЫЛ АНА, БАТЫР АНА- БӘРІ ӨЗІ

Бүгінде жасы 91-ге келген Куласан анадан Көкбастау ауылы бойынша жасы жөнінен ешкім алға түсе алмайды. Көп жасағанымен бірге көпті көргендігімен де айрықа құрметке ие кейуана баршаға кәрі жүрегінің мейірімін төгіп, үлкен - кішінің қай-қайсын да жылы сөзбен аялап отырады. Бір ауылдың ақылман үлкен анасы десе де болады. Енді бір тоғыз жылы кем демесе ғасырлық өмір кешкен анамыз әлі өзін сергек сезінетіндей, сөзі ширақ, әңгімесіне әзіл қосып, әрлеп айтатыны ғажап-ақ. Ауыл-елдің амандығына алаңдап, әлдебір ауылдасының сырқатты жағдайын естісе қабырғасы қайыса уайым қылатын, ал, жұрт ішінде біреудің қуанышқа кенеліп жатқанынан хабар алса жақсылығына жақтасып жадырап қалатын көпшілдігі аңғарылып, білініп тұрады екен. Қарапайым осы қасиетімен жаныңды өзіне тартып, баурап алатын Күласан анадан өз өмірінен сыр шертуін сұрағанымызда: - Е, шырағым нендей қиындықтарды бастан кешпедік, ауыртпалығы мол жылдарда армандай жүріп алға жылжыдық, үмітпен

өмір сүрдік. Қазір міне арман, үмітіміз ақталып жақсы кезге жеттік. Немереден шөбере көріп, соларды қызықтау бақытына ие болдым, - деп қанағат сезімде жағалай отыреған немерешөберелерін мейіріммен айналып, толғанып алып ширақ көңілде әңгімесін жалғастырды.

-Мен 1919 жылы Дихан ауылында дүниеге келгем. Төркін жұртымнан қазір көзі тірі інім Сұлтанбеков Әбен аталарың бар, білетін шығарсындар. Ол өзі соғысқа қатысқан, өмір бойы бала оқытып зейнетке шыққан. Еліне қадірі бар, осы Байзақ ауданының Құрметті азаматы. Құдайға шүкір қазіргі шақта Әбен інім бала- шағасының қызығын көріп, әлі де сол елдің жұмысына ақыл- кеңесін беріп шапқылап жүр.

1937 жылы осы Көкбастау ауылының азаматы, өзімнен 6 жас үлкендігі бар Жылысбаев Тазабекке тұрмысқа шықтым. 1938 жылы тұңғыш ұлымыз Сәтібек, арада екі жыл өткенде Әлібек атты екінші ұлымыз өмірге келіп мәре- сәре тәтті тірлік кешіп жаттық. Содан Тазабек аталарың Шымкент қаласында ауыл шаруашылық техникумының есепшілік курсына оқып жүргенінде кенеттен бұрқ етіп соғыс басталды. Оқып жатқанына қарамастан оны әскери комиссариат шақыртып алып, соғыстың бас кезінде-ақ, 1941 жылдың 3 тамызында әскер қатарына әкетті. Алғаш Семейде, кейінірек

Хабаровск, Комсомольск қалаларында әскери дайындықтан өткен Тазабектен 1943 жылдың қаңтарында ұрысқа кірдік деген хат келді.

Қазір есімде жоқ, қай майдан, қай жер екені, ұмытыппын. Не керек сол жылдың жазында кезекті шайқас үстінде екі аяғына бірдей снаряд жарықшағы тиіп ауыр жараланды. Кавказдың Кисловодск қаласындағы әскери госпитальда ұзақ уақыт емделіп, 1944 жылы наурыздың 14-і күні қос балдаққа сүйеніп Тазабек елге оралды.

Тылдағы өмірдің өзі ол кезде ауыр еді. Жұмысқа жарамды деген шал- шауқаннан бастап, белі қатпаған балаға дейін, әйелдер болсада бәрі күнді түнге, кешті таңға жалғап іс басында еңбектенетін. Мынадай қиын жағдайда жарадарлығын себеп қылып жатып алуға дәті шыдамаған күйеуім келгеніне бір ай өтпестен –ақ атқа отырып екі тақымға қыса, егін алқабы жұмысына бригадир болып еңбекке араласып кетті. Бригадирліктен 1947 жылы сиыр фермасына меңгеруші, екі жыл Мырзатай ауылына бастық болып, мұнан кейін осы Көкбастау ауылында егін шаруасының есепшісі, қырманда, қызылша алқабында бригадирлік қызметтер атқарды. Тағдыр қосқан Тазабек қосағым екеуміз аттай 61 жыл қатар өмір сүріппіз. Ол 1998 жылы өмірден озды. Күйеуім туралы айтып отырғаным, биыл Ұлы Жеңістің 65 жылдығы аталып

өтпек, Тазабек болса осы қырғынға қатысқан ардагердің бірі. Кезінде II дәрежелі «Ұлы Отан соғысы» орденімен, «Маршал Жуков» медалімен марапатталған, әрі еңбектенуде озық үлгіні ұстанған азаматымның өнегелі өмірін немере, шөберелер мақтаныш етуге, келешек ұрпақ білуге тұрарлық деп ойлаймын. Қанша дегенмен ерін алдыға қойып сөйлейтін көне адамдардың тәрбиесін алғандықтан, сүйекке сіңісті мінезбен марқұм Тазабек туралы алдымен айтып өткенім айып бола қоймас.

Ал, енді өзімнің еңбек жолым 1941 жылы қызылша өндіруден басталды. 1942-1944 жылдар аралығында қызылша алқабын жұмысын атқаратын «Пармол» деп аталатын универсал трактор айдадым. Тракторымның нөмірі 49 болатын, әлі есімнен шықпайды. Әйел де болсам намысқа тырысып, техника тілін игеріп тер төктім. Ол кез трактор жүргізуге ер азамат тапшы. Күннің ыстық аптабына, суық ызғарына шыдап еңбектенуге тура келеді, 1944 жылы комбайнға жүргізуші болып астық жидым. Соғыс бітіп, ер азаматтар елге орала бастағанда тракторымды өткізіп, қызылша алқабына звено жетекшілігіне жұмысқа кеттім. 6 әйел бір звено саналатын. 1948 жылы әр гектардан 400 центнерден тәтті түбір жиып, облыс көлемінде алдыңғы орындардан көрініп, Қазақ ССР Жоғарғы Кеңесі Президиумының Құрмет грамотасын алуым

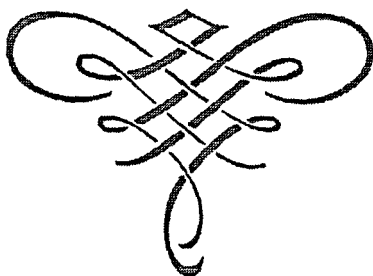
ауыр бейнетімнің тәуір нәтижесі, абыройлы ісімнің айғағы.

Осы қарқында 1970 жылға дейін звено жетекшісі болып еңбектеніп аталмыш жылы бала жөнінен 50 жасымда зейнетке шықтым.

Көп балалы ана ретінде бағаланып Кеңес дәуірінде, 1963 жылы Батыр аналарға арналған алтын медальмен, 2004 жылы тәуелсіз еліміздің «Алтын алқа» алқасымен марапатталдым.

Бүгінде 6 ұл, 6 қыздан барлығы 46 немере, 52 шөбере сүйіп өрісім кең қанат жайып отырған адаммын - деп әңгімесін аяқтады ақ жаулықты кейуана. Аналық ақ жүрегінен айналасына жылумен жарық шашып жүрген абзал ананың көрер қуанышы, шаттығы мол болса екен деп тілектестігімізді білдіріп қоштастық.

*Қасқырбай Дәрібайұлы,
«Ауыл жаңалығы»,
2010 жыл 24 ақпан*

Тазабек әкеміздің алдында отырған үлкен қызы Зинат
3 жаста, Күласан анамыздың алдында отырған ұлы
Ақылбек – 1 жаста, ортада тұрған тұңғыш ұлы
Сәтібек, солдан оңға қарай: әкеміздің қарындасы
Зейнебұл, ағайыны Әшімхан, екінші ұлы Әлібек,
1948ж.

Куласан анамыздың әкесі, нағашы атамыз
Сұлтанбек, Дихан ауылы

Жылысбаевтар әулеті: Тазабек әкеміздің алдында отырған қызы Ақмарал, Куласан анамыздың алдында отырған ең кенже қызы Дина, ортада тұрған қызы Әсия, тұрып тұрғандар солдан оңға қарай: ұлдары - Нұрболат, Марат, ұлдары- Әлібек, Ақылбек, қызы Перизат, кара шаңырақтағы алма бағы, Көкбастау ауылы, 1965 жыл.

Ортада анамыздың жиен қайнысы Лесбек, оң жақта
қызы Алия, сол жақта қызы Перизат, құрбысы,
Алматы қаласы, 1970 жыл

Тазабек әкеміз бен Куласан анамыз ортасында, сол жақтағы әкеміздің қарындасы Зейнекүл әкпе, Әшім жезде, оң жақтағы: келіні Сара, жиен қызы Зухра бөпесімен, жоғарыда солдан оңға қарай ұлы Өлібек, жиені Алтынхан, ұлы Ақылбек, Жамбыл қаласы, 1988ж.

Куласан анамыз замандасы Аманкүл апамен, немересі Айдармен; Жамбыл қаласы, 1988 ж.

Әкеміз Тазабек, анамыз Күласан. 1981 жыл.

Күласан анамыз қыздары Әлия мен Ақмаралдың
ортасында, Жамбыл қаласы, 1981 ж.

Ата –анамыздың 50 жылдық «Алтын той» мерей тойы
және кенже ұлы Кенжеғалидың үйлену тойы, ортада :
замандастары - Аманкүл апа, Әбдіқали ата, Тазабек әкеміз
бен Куласан анамыздың бауырлары, ұл-қыздары,келіндері,
күйеу-балалары, немерелері, ағайын-туыстары. Көкбастау
ауылы, 1987 жыл.

Ата-анамыз немерелірімен, Көкбастау ауылы

Ұлы Әлібек армия қатарында,
Қызылорда облысы, Төретам қаласы, 1962 ж.

Ата- анамыз қызы Әсия мен күйеу баласы Ахметбектің от басында, ортада ата-анамыз солдан оңға қарай: күйеу баласы Ахметбек, немересі Ернат, қызы Әсия, он жақтағы кенже қызы Дина, тұрып тұрғандар: қызы Ақмарал, күйеу баласы Айдынбек, немере қызы Гульнара, Жезқазған қаласы, 1991 жыл.

Тұңғыш ұлы Сәтібек пен келіні Алтыншаш ұл-қыздары
мен немерелірінің ортасында, оң жақтағы ұлы Байкен,
қызы Гүлмира, сол жақтағы кенже қызы Жазира,
Көкбастау ауылы

Тұңғыш немересі Еркінғали, армия қатарында, 1985ж.
Ресей, Челябинск қаласы.

Ұлы Әлібек пен келіні Закира, ұл-қыздарымен, сол
жақтағы кенже қызы Тоты, ұлы Мирас, немерелері,
Сарыкемер ауылы

Ұлы Ақылбек пен жұбайы Сараның отбасы; солдан
оңға қарай: қыздары Анар, Жанар, ұлдары Дидар,
Дәурен, келіндері, немерелері.

Үлкен қызы Зинат пен күйеу баласы Жамбылдың
отбасы, сол жақтағы қыздары - Қарлығаш, Айсулу,
Жансулу, оң жақтағы ұлдары - Ескендір, Уалихан

Қызы Перизат пен күйеу баласы Бозымбектің
отбасы, ортада Жамал құдағи, ұлы Айдархан,
қыздары Гаухар, Алтынай, Ақбаян, Жамбыл қаласы,
1980 ж.

Анамыз қызы Перизат пен күйеу баласы Бозымбектің отбасында, қыздары Баян, немерелері Қанат, Нұрболсын, Әсел. Тараз қаласы, 2001 ж.

Қызы Әлия мен күйеу баласы Шарханның отбасы, ұлы Марс, қызы Салтанат

Қызы Әлия мен күйеу баласы Шарханның ұлдары Майс,
Марс, қызы Салтанат. Анамыздың кенже қызы Дина
қыздарымен: Әсель, Саида, Тараз қаласы, 1997жыл.

Ұлы Марат пен келіні Ханзаданың отбасы, қыздары
Меруерт, Арайлым

Қызы Әсия мен күйеу баласы Ахметбектің отбасы, ұлы
Ернат, келіні Гүлнұр, немерелері Әдиет пен Дариға,
Астана қаласы, 2010 ж.

Анамыз қара шаңырақта ұлы Нұрболаттың бала шағасымен,
сол жакта қызы Әсия, анамыздың алдында отырған кенже
немересі Абылайхан, оң жакта отырған келіні Гулзакира, солдан
оңға қарай тұрып тұрғандар: немересі Абзал, немере күйеу
баласы Ерлан, улы Нұрболат, үлкен немересі Айдар,
Көкбастау ауылы, 2008 .

Куласан анамыз қызы Ақмаралдың шаңырағында,
1 суретте сол жақтағы қызы Әлия қонақта, 2 суретте:
сол жақтағы немересі Асқар, Астана қаласы, 2005 ж.

Кенже қызы Дина, күйеу баласы Айдынбектің
отбасы, қыздары Әсел, Саида, ұлы Ерасыл.
Астана қаласы, 2014 ж.

Кенже ұлы Кенжеғали, келіні Жанар, немересі
Перизат. 2012 ж.

Анамыз Кенжеғалидың ұлы немересі Алмаспен,
қаңтар, 2014 ж.

Оңнан солға қарай: Ұлдары Әлібек, Кенжеғали,
Нұрболат, күйеу баласы Бозымбек, ұлы Ақылбек,
келіні Сара.

Анамыз ұл-қыздары, күйеу балалары, келіндері мен немерелері арасында. Тараз қаласы, 2006 ж.

Анамыз немересі Асқар мен Меңсұлудың үйлену тойында ұл-қыздары мен келіндерінің ортасында, Тараз қаласы, 2012 ж.

Қыздары Перизат, Ақмарал, келіні Алтыншаш
анамызбен бірге.

Оңнан солға қарай: келіні Алтыншаш, анамыз, келіні
Закира, жоғарыда Күлзакира, қызы Перизат, күйеу
баласы Шархан, қызы Әлия, Тараз қаласы, 2009 .

Анамыздың тете інісі Әбен ағаның баласы, нағашы
немере інісі Дулат анамыздың туылған күнінде сый
көрсетуде, Көкбастау ауылы, 2014 жыл.

д № 054070

Мамисов
Тазбек

ЗА ХРАБРОСТЬ, СТОЙКОСТЬ И МУЖЕСТВО,
ПРОЯВЛЕННЫЕ В БОРЬБЕ С НЕМЕЦКО-
ФАШИСТСКИМИ ЗАХВАТЧИКАМИ,
И В ОЗНАМЕНОВАНИЕ 40-ЛЕТИЯ
ПОБЕДЫ СОВЕТСКОГО НАРОДА
В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ
1941 — 1945 ГОДОВ
УКАЗОМ ПРЕЗИДИУМА
ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР
от 11 марта 1985 г.
НАГРАЖДЕН ОРАДОМ
ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ
II степени

Секретарь Президиума
Верховного Совета СССР *Худяков*

№ ордена *1611610*

Әкеміз Тазабек, Жоғарғы СССР Советтер
Президиумының жарлығымен 1985 жылы 1 наурызда
«Ұлы Отан соғысының II дәрежелі» орденімен
марапатталды.

Жоғарғы СССР Советтер Президиумының
жарлығымен 1963 жылы 10 қазанда 10 бала туып,
тәрбиелеген ана ретінде «Батыр ана» құрметті атағы
берілді.

2005 жыл
шілденің 6-дан
Жарлық бойынша
«Алтын алқа» алқасымен
нағарадталды

Қазақстан
Республикасының
Президенті

Қ. Тоқаев

Аққазы
от 6 ж. 11
2005 ж. 11
нағарадталды
недверской «Алтын алқа»

ҚР Президент Жарлығы бойынша 2005 жылы
6 шілдедегі №64613 «Алтын алқа» алқасымен
марапатталды

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Қазақстан Республикасы
Президентінің
2004 жылғы 14 қыркүйектегі
№ 1439 Жарлығы бойынша

Жылысайба Аққазы

«1941-1945 жж.
Ұлы Отан соғысындағы
Жеңіске 60 жыл»
мерекелік медалімен нағарадталды

Қазақстан Республикасы
Президентінің атынан

Аққазы Жылысайба

А. Нұрғалиев

М.О.

Анамыз «Ұлы Отан соғысындағы Жеңіске 60 жыл»
мерейтойлық медалімен марапатталды, 14 қыркүйек
2004 ж..

*Анамыз бала шағасының ортасында
2014 жыл 9 мамыр
Ұлы жеңіс күніне арналған мерекелік
дастарханда, Көкбастау ауылы.*

ОН ЕКІ БАЛА ӨСІРГЕН АНА ӨЗІН ШЫН БАҚЫТТЫ САНАЙДЫ

Елге тірек, ерге жар, балаға ана, баршаға қамқор болған қажымас қайратты қайран біздің аналар-ай? Оларды қалай мақтасаң да жарасып тұрмай ма! Осындай асыл аналардың бірі - Көкбастау аулында тұратын Күласан әжей.

Ол өмірі жайлы сыр шертсе өткен ғасырдың көрінісін толық аңғаруға болады. 1919 жылдың күзінде өмірге келген ауыл қызының балалық шағы қалай өткені белгілі. Соғыстың алдындағы ауыр жылдар. Аштықты да көрді, алапатты да көрді. Қиындықты көре жүріп бойжеткен қыз Тазабек деген жігітке 18 жасында тұрмысқа шыққан. Осылай отау тігіп, ес жиып, етек жауып дегендей ел қатарына қосылдық па деп жүргенде айта беретін соғыс басталды да кетті. Енді елдегі ер азамат майданға алына басталды. Солардың қатарында Тазабек Жылысбекұлы да Отан қорғауға аттанып кете барған. Ол майданда жаумен арпалысса, Күласан апа елде отын жағып, түтінін түтетіп, қалғандарының қамқорын соғып жүрді. Елден ерте тұрып үйдің тірлігін жайғару, күні бойы егіс даласында еңбек ету, кешке жұрттың ең артынан

жату сол кездердегі келіншектердің еншісіне тиген несібе еді. Оның үстіне алыста майданда жүрген жарынан бір хабар келіп қала ма деп екі көзі төрт болатын. Сөйтіп жүргенде майданнан Тазабек те оралды.

Соғыстан соңғы жылдар да жеңіл болды дейсің бе? Қиюы қашқан тірлікті қайта қалпына келтіру қайдан оңай бола қойсын. Ел біртіндеп ес жия бастады. Солардың қатарында бұлар да еңсе көтерді. Бірақ бір сәтке еңбектен қол үзген кездері жоқ. Егіс даласындағы еңбектің ортасында осы Күласан Сұлтанбекқызы жүрді. Ең бастысы қиын кездерде еңбектен қол үзбей жүріп 12 бала туып өсірді. Ерімен сол балаларын айтулы азамат етіп жетілдірді.

Алты ұл, алты қызды дүниеге әкеліп, тәрбиелеп өсірген ардақты ананың өнегесі кімге болса да үлгі болғандай. Бүгінгі келіншектер бір-екі перзент көрген соң «баланы қалай асыраймыз» деп байбалам салып шыға келеді. Ал шын мәніне келсек Куласан әженің жастық шағы әлдеқайда ауыр кезеңге тура келгенін кім мойындамас.

Соған қарамастан сол жылдардың келіншектері еңбекте де есесін жібермеген, перзенттерін де тәрбиелеп өсіре білген. Ауылдағы болар болмас еңбекақымен ұл- қыз өсірген солардың балалары да қатарынан кем болған емес. Құдайға шүкір бүгінде

Күласан әжейдің ұрпағы бір ауыл болды десе артық болмас. Балаларынан қырыққа тарта немере, жиырмашақты шөбере көріп отыр. Олардың қызығын көрген әже «тіл көзден сақтай гөр» деп тілек білдіреді.

Жаннат аналардың аяғының астында дейді. Рас болар Алланың берген өмірін адал еңбек, бала туып, бағып, өсіріп, немере-шөберелерінің қызығын көруге жұмсау бұл дүниенің жаннаты емес пе?

Ә. Нұржан

Жаңатұрмыс ауылының имамы

СӨЗ СОҢЫ

Былтырғы жылдың 9 мамыры ғой, қашаннан бергі дәстүрмен бүкіл үрім-бұтағы Күләсан әжеміздің үйінде бас қосқаны. Сұрапыл соғыстың төрт жылдық тақсіретті жолымен жүріп өтіп, оқ пен оттың ортасынан елге аман-есен оралып, кіндігінен ұрпақ таратқан Тазабек атамыздан қалған із бұл. Содан да Жеңіс күнінің апамыз үшін күйінішінен гөрі сүйініші басым. Өмірсерігінің бақиға кеткенін қамыға еске алғанымен, бауырынан өрбіген ұрпақтары киелі шаңырағында жиналған сәтте қуаныш құшағынан босамай қалады. Ұрпағының бойына өзек болып өрілер тәлімді берген өзі еді, енді сол өскіндері «апалап» келіп құшағына құлағанда бақыттан басы айналып, есті ұрпағына кәрі жүрегі елжіреген. 96 жастағы қарт әжеміз сол күні үйге келгендердің бәрін де таныды, әрқайсысымен емен-жарқын әңгімелесті. Анамыз шара шара нанын пісіріп, қымызын сапырып, көрпесін тігіп отырғанда әуендететін, сонда мына бір шумақ өлеңдерді жиі- жиі естуші едік:

«Қиылып қасың, сүзіліп шашың,
Басыңнан бақ дәулетің арылмасын-ай».

Бұл жолы да бала шағасының ортасында жиен қайнысы Лесбек ағаның жақсы көретін «Маржан қыз» халық әнінің, Кенен атамыздың «Қордайдың самал желі» әнінің бір шумағын айтып берді. Мәуелі бәйтеректей жұрнақтарын қасына алып суретке де түсті.

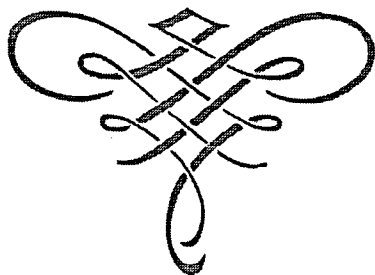
Қайтпас сапарға аттануға буынып-түйініп отыр екен-ау асыл әжеміз, абзал анамыз. Перзенттерінің бесігін соңғы рет тербеткен екен-ау. Жеңіс күнінен арада алты күн өткенде, 15 мамырдың мамыражай сәтінде жарық дүниемен қоштасып кете барды. Аспан күңіреніп, жер жылағандай. Артында ұрпағы қалды аңырап. Көңілде шер, көзде жас. Көкіректі ауыр дем қақыратқан. Тағдырдың долы дауылы көктем-көңілдің соңғы қызғалдағын жұлып кеткендей. Жұрттың жүрегі опынып, дімкәс күрсінді. Ғасырға жуық жасаған қарт анасын ешкім де қара жер қойнына қияр емес. Алайда Алланың қалауына, уақыттың үкіміне көнбеске амал жоқ. Ауыл ардағын, әулеттің алтын діңгегін бүкіл халық болып бақи дүниеге шығарып салған.

Абзал ана сынын да, сыйын да жоғалтпай өтті өмірден. Артында мәңгіліктің көпірі — ұрпағы қалды. Адамшылықтың елшісіндей жүріп өткен ғибратты да мұратты жолы қалды, санаға сәуле құяр салиқалы сөзі, ақыл мен қайратты тең тұтынған текті тілегі қалды.

Асыл әже көзден ұзағалы жыл өтті. Артында иманды да ибалы, ұлағат көрген ұрпағы барда әже шырағы мәңгі сөнбейді, асылды тот баспайды. Аяулы ананың алақан жылуын сезініп, одан жүрек тазалығының өмірлік өнегесін көріп, бойларына қасиет сіңірген ұрпағы әже атын өшірмейді, ізін көнертпейді, жақсылығын желге ұшырмайды.

Ұрпағы бүгін қимас әжесін сағына еске алып, рухына құран бағыштап отыр. Әженің мейірімді көздері көктен қарап тұрғандай, ұрпағы ана рухымен тілдескендей күй кешкен. Бұл ана өмірі ұрпағымен мың жылға жалғасады деген сөз.

Жаратқан жәннаттан жай нәсіп етіп, о дүниеңіз жарық болсын, жан әже!

Алтын күн батар сәтте қызарады,
Кезегін сайран жаздан күз алады,
Фәниді бахилыққа алмастырып,
Жыл өтті ана көзден ұзағалы.

Жан ана, асыл ана, батыр ана,
Жақсының жауһарына жақын ана,
Әлдилеп ұрпақтарын тал-бесікте,
Дамылдап жер – бесікте жатыр ана.

Бақұл бол, ақ жаулықты асыл ана,
Перзенттік парыздың бұл басы ғана.
Фәниде қалған ұрпақ-жұрнақтардың,
Ғұмырлық сағынышы басылама.

Жұлдызы атамызбен жанғаны анық,
Пейішке қол ұстасып барғаны анық.
Дидарлы бейнелері қалар мәңгі,
Ұрпақтың санасында таңбаланып.

*Сансызбай Бертайұлы,
01.06.2015ж.*

САНСЫЗБАЙ БЕРТАЙҰЛЫ

**Адамзаттың нар асылы,
асыл ана Күласан**

Бас редакторы

Корректор

Көркемдеуші

Бозымбекқызы А.

Бейсенбекова А.Ж.

Жылысбаева А.Т.

Басуға 20.04. 2015 ж. қол қойылды. Пішіні 60х90 1/16.

Офсеттік басылым. Таралымы 100 дана. Тапсырыс №1025

«ИП Бейсенбекова» баспаханада басылды.

Тараз қаласы, Қазыбек би көшесі, 138

8 7771413138; 87262458899

